

Popularnonaukowe streszczenie projektu

Główną motywacją projektu jest pilna potrzeba opracowania nowoczesnej metody leczenia nieswoistych zapaleń jelit (NZJ), których przyczyna pozostaje nieznana. NZJ to skomplikowane dolegliwości będące skutkiem działania czynników środowiskowych i genetycznych, prowadzących do zaburzeń odpowiedzi odpornościowych i powstawania stanu zapalnego w jelitach. Choroby te są najczęściej diagnozowane u młodych pacjentów w wieku od 15 do 30 lat. Zazwyczaj charakteryzują się one nawracająco-ustępującym przebiegiem, z objawami takimi jak biegunka i bóle brzucha. NZJ mogą prowadzić do poważnych powikłań pozajelitowych, takich jak artropatie małych i dużych stawów obwodowych, pierwotne stwardniające zapalenie dróg żółciowych czy zakrzepica żył głębokich. W skrajnych przypadkach może dochodzić do zwiększonego ryzyka raka jelita grubego. Do tej pory nie opracowano w pełni skutecznej metody leczenia.

Mesalazyna (kwas 5-aminosalicylowy, 5-ASA) jest jednym z podstawowych leków stosowanych obecnie w terapii NZJ. Jej główna aktywność przeciwzapalna polega na hamowaniu szlaku sygnałowego jądrowego czynnika- κ B (NF- κ B), kompleksu białkowego regulującego transkrypcję i odgrywającego kluczową rolę w kontroli mechanizmów odpornościowych, jak wytwarzanie cytokin i chemokin. Lek jest także skutecznym zmiataczem wolnych rodników oraz inhibitorem cyklooksygenaz i syntezy prostaglandyn. Niestety możliwość zastosowania 5-ASA jest ograniczona ze względu na jej szybką inaktywację i usuwanie z organizmu, a także potrzebę wydajnego, zależnego od transporterów błonowych dokomórkowego wychwytu leku, koniecznego dla jego aktywności terapeutycznej. Stosowanie 5-ASA powoduje również liczne efekty uboczne, obejmujące mielosupresję oraz wyniszczające działanie na układ nerwowy, sercowo-naczyniowy, trawienny i wydalniczy, co dodatkowo ogranicza skuteczność terapii.

Aby zwiększyć stężenie jelitowe leku i poprawić wydajność terapii, opracowano kilka preparatów i nośników mesalazyny. Obecne badania mają na celu zastosowanie innowacyjnych mikro- i nanonośników, spośród których dendrymery przyciągają szczególną uwagę. Ze względu na ich symetryczną strukturę i kulisty kształt z licznymi odgałęzieniami zakończonymi ugrupowaniami chemicznymi, nanocząstki te charakteryzują się wysoką rozpuszczalnością i zdolnością do przekraczania barier biologicznych, umożliwiając efektywny wychwyt dokomórkowy. Grupy zewnętrzne są zazwyczaj wysoce reaktywne i mogą być modyfikowane w celu zmiany właściwości fizykochemicznych dendrymeru lub w celu wygenerowania pożądanej aktywności, np. terapeutycznej lub katalitycznej. Wykazano, że koniugacja leków z dendrymerem zwiększa ich rozpuszczalność, wydłuża czas półtrwania w organizmie i chroni przed degradacją. Takie konstrukty są zdolne do wydajnego transportu leków bezpośrednio do miejsca ich działania, przyczyniając się w ten sposób do eliminacji niepożądanych skutków ubocznych. Wiązanie kowalencyjne może zapewniać wyższą stabilność w porównaniu z niekowalencyjnymi kompleksami, a także kontrolowane, enzymatyczne lub aktywowane zmianą pH uwalnianie leku w miejscu działania, dając szansę na zmniejszenie dawki przy zachowaniu efektu terapeutycznego. Wszystkie te cechy sprawiają, że dendrymery są obiecującymi kandydatami na nanonośniki mesalazyny.

Niniejszy projekt ma na celu opracowanie innowacyjnego nanonośnika 5-ASA w oparciu o dendrymer poli(amidoaminowy) (PAMAM) czwartej generacji (G4) dla uzyskania wyższych stężeń mesalazyny w komórkach nabłonka jelit, zwiększając w ten sposób jej potencjał przeciwzapalny. Projekt obejmuje syntezę i charakterystykę *in vitro* kowalencyjnego koniugatu nanocząstki PAMAM G4 z wieloma cząsteczkami mesalazyny, połączonych przy użyciu reszty kwasu bursztynowego. Doświadczenia będą prowadzone w dwóch modelach komórkowych nabłonka jelitowego, CaCo-2 i HT-29. Modele stanu zapalnego zostaną wygenerowane przez inkubację komórek ze znanymi aktywatorami prozapalnymi. Zbadane zostaną parametry związane z przeciwzapalną aktywnością leku: hamowanie szlaku sygnałowego NF- κ B, syntezy cytokin i prostaglandyn oraz usuwanie wolnych rodników. Wybrane doświadczenia będą powtórzone w obecności inhibitorów dokomórkowego transportu mesalazyny w celu pełnej charakterystyki potencjału terapeutycznego PAMAM-5-ASA. Zbadane zostanie również uwalnianie leku z koniugatu oraz kinetyka i wydajność dokomórkowego wychwytu leku i koniugatu w obecności lub bez inhibitorów transporterów błonowych.

Zastosowanie dendrymeru PAMAM jako transportera mesalazyny może zwiększyć rozpuszczalność, a tym samym biodostępność leku. Kowalencyjne wiązanie ma na celu ochronę 5-ASA przed inaktywacją i przedwczesnym uwalnianiem z nośnika. Koniugat może także usprawnić transport dokomórkowy leku eliminując potrzebę zaangażowania transporterów błonowych. Wszystkie te cechy mogą potencjalnie przelożyć się na poprawę skuteczności działania mesalazyny. Zastosowanie nowoczesnych metod biologii molekularnej pozwoli w pełni scharakteryzować aktywność zarówno samego leku, jak i koniugatu lek-dendrymer, pomagając w ten sposób wypełnić luki w wiedzy dotyczącej centralnych zagadnień projektu.